

Taikus judėjimas už gyvosios gamtos išsaugojimą VŠĮ „Girių inspekcija“
Kodas 306625563, Didlaukio g. 42-8, LT-08330 Vilnius, tel. +37067934089, el.paštas:
giriuinspekcija@gmail.com
LT487189900010700257

**PASTABOS IR PASIŪLYMAI DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS MIŠKŲ ĮSTATYMO
NR. I-671 PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-3933 IR LIETUVOS
RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS NUTARIMO „DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS
MIŠKŲ ĮSTATYMO NR. I-671 PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR.
XIVP-3933 IR LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽEMĖS ĮSTATYMO NR. I-446 9, 25, 45
IR 46 STRAIPSNŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-3939“
PROJEKTO
2026-03-24
Vilnius**

Lietuvos Respublikos Seimui
Lietuvos Respublikos Seimo Aplinkos apsaugos komitetui
Lietuvos Respublikos Seimo Kaimo reikalų komitetui

Mes, VŠĮ „Girių inspekcija“ savanoriai, kaip nepriklausomos aplinkosaugos organizacijos atstovai, teikiame pastabas dėl Lietuvos Respublikos miškų įstatymo Nr. I-671 pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-3933 ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos miškų įstatymo Nr. I-671 pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-3933“¹ ir „Lietuvos Respublikos žemės įstatymo Nr. I-446 9, 25, 45 ir 46 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-3939 projekto“² kiek šiuose teisės aktų projektuose siūlomas reguliavimas susijęs su miškų apsauga, saugomomis teritorijomis, miškų grupių nustatymu, miško kirtimų teisiniu režimu ir suinteresuotos visuomenės teisėmis aplinkosaugos sprendimų priėmimo procese.

Šios pastabos teikiamos ginant viešąjį interesą ir Konstitucijoje įtvirtintą pareigą saugoti gamtinę aplinką ir suinteresuotos visuomenės teisę dalyvauti aplinkosaugos sprendimų priėmimo, kadangi Lietuvos Respublikos Konstitucijos 53 ir 54 straipsniai nustato valstybės ir kiekvieno piliečio pareigą saugoti aplinką ir draudimą skurdinti gamtinę aplinką³.

Miškų teisinis reguliavimas negali būti grindžiamas vien medienos naudojimo, administracinio paprastinimo ar ūkinių interesų derinimo logika. Įstatymų leidėjas privalo nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų realią biologinės įvairovės, natūralių buveinių, senų medynų, pirmykščių miškų, sengirių ir saugomų teritorijų apsaugą, taip pat

¹ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/85590be02a1511efb121d2fe3a0eff27>

²

https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/12fcc1a0c09511f088ded46d8ae099d5?jfwid=7hfc_tew02

³ <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>

aiškų atsargumo principo⁴ taikymą tais atvejais, kai egzistuoja reikšminga negrįžtamos žalos rizika.

Šiuo metu miškams daroma žala yra akivaizdi. Naujausiame EB svarbos buveinių būklės vertinime 2019–2024 m. matomas bendras buveinių būklės pablogėjimas: miškų buveinių grupėje tik 1 buveinių tipas įvertintas kaip palankios būklės, 2 – nepalankios, 9 – blogos ir 1 – nežinomos būklės; tarp pagrindinių grėsmių aiškiai įvardintos su miškininkyste susijusios praktikos⁵. Rūšių būklės ataskaitoje miškininkystė taip pat užima pirmąją vietą tarp išvardytų didelio poveikio grėsmių⁶.

Lietuvai privalomi ir tarptautiniai įsipareigojimai dėl visuomenės dalyvavimo aplinkosaugos sprendimuose. 1998 m. Orhuso konvencija įtvirtina visuomenės teisę gauti informaciją apie aplinką, dalyvauti priimant su aplinka susijusius sprendimus ir kreiptis į teismą dėl aplinkosaugos klausimų⁷.

Mūsų organizacijos veikla grindžiama sisteminga miškų stebėseną, pranešimų apie kirtimus fiksavimu, teisinių ir administracinių priemonių taikymu bei visuomenės įtraukimu. Organizacija vienija daugiau kaip 7000 miškų apsauga besidominčių sekėjų bendruomenę, yra sukaupusi daugiau kaip 160 užregistruotų pranešimų duomenų bazėje ir daugiau kaip 90 proc. atvejų turi pilną dokumentaciją. Todėl šias pastabas teikiame ir kaip organizacija, nuosekliai fiksuojanti didelį visuomenės susirūpinimą dėl miškų kirtimų masto, jų poveikio gamtai ir nepakankamo sprendimų skaidrumo.

Palankiai vertiname projekte ir Vyriausybės išvadoje atspindinčią kryptį didinti saugomų miškų grupių plotus ir mažinti IV grupės miškų dalį saugomose teritorijose, tačiau siūlomas pokyčio mastas vis dar yra akivaizdžiai nepakankamas, todėl saugomų ir griežtai saugomų miškų plotai turi būti plečiami reikšmingiau. Vien formalaus miškų priskyrimo kitai grupei nepakanka – būtina aiškiai ir veiksmingai reglamentuoti realią tokių miškų apsaugą nuo plynųjų, iš esmės miško dangą ir struktūrą sunaikinančių kirtimų, įskaitant išplyninančius kirtimus (pavyzdžiui, supaprastintus atvejinius)⁸, ir kitų apsaugos tikslus paneigiančių kirtimų bei intervencijų.

Pabrėžiame, kad planuojant kirtimus saugomose ir kitose jautriose teritorijose turi būti realiai taikomas poveikio aplinkai vertinimo principas⁹, o ne apsiribojama formaliu reikšmingumo konstatavimu¹⁰.

Todėl nepritariame toms projekto ir Vyriausybės išvados nuostatams, kurios neįtvirtina ekologinių miško funkcijų prioriteto, palieka teisinės landas ūkinei veiklai saugomose teritorijose, sudaro sąlygas išlaikyti ar plėsti plynųjų, išplyninančių ir laisvųjų kirtimų praktiką,

⁴ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM%3Aprecautionary_principle

⁵

https://vstt.lrv.lt/public/canonical/1761806299/2864/Buveiniu%20vertinimo%20apibendrinimas_atnaujintas.pdf

⁶ https://vstt.lrv.lt/public/canonical/1761806286/2863/Rusies%20vertinimo%20apibendrinimas_v2.pdf

⁷ <https://unece.org/environment-policy/public-participation/aarhus-convention/text>

⁸ https://www.giriuspiecius.lt/miskai_saugomose_teritorijose/

⁹ Teisės Aktų registras. Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0539E2FEB29E>

¹⁰ Teisės Aktų Registras. Dėl Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo tvarkos aprašų patvirtinimo <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f1cb1000be4411e7af36e75c0ac79247>

neužtikrina pakankamos pirmųjų miškų, sengirų, potencialių sengirų ir senų medynų apsaugos, nesukuria realių prielaidų reikšmingai didinti griežtai saugomų miškų plotų, taip pat neužtikrina realios visuomenės kontrolės ir skaidrumo.

Atsižvelgdami į tai, teikiame šias pastabas ir pasiūlymus.

1. Dėl įstatymo tikslo ir ekologinių funkcijų svarbos

Nepritariame įstatymo tikslo formuluotei, kuria ekologinės, ekonominės ir socialinės reikmės įtvirtinamos kaip lygiavertės visais atvejais. Tokia nuostata nepakankama tais atvejais, kai būtina prioritetinga gamtos apsauga. Įstatyme turi būti aiškiai nustatyta, kad ekologinės funkcijos nėra tik vienas iš kelių lygiaverčių tikslų, o pagrindas, nuo kurio priklauso kitų miško funkcijų užtikrinimas.

Miškas negali būti suprantamas vien kaip medienos ar biokuro šaltinis. Jis taip pat yra visuomenės sveikatos, psichosocialinės gerovės, švietimo, aktyvaus senėjimo, mažo poveikio rekreacijos ir regioninės paslaugų ekonomikos infrastruktūra ir teikia kultūrinę, kraštovaizdžio, klimato reguliavimo, vandens apsaugos, dirvožemio apsaugos vertę, kuri turi būti pripažįstama kaip esminė miškų politikos dalis.

Dabartinė projekto formuluotė:

Projekto 1 straipsnyje nauja redakcija išdėstyto Miškų įstatymo 1 straipsnio 2 dalyje nustatyta:

„Šio įstatymo tikslas – užtikrinti, kad visų nuosavybės formų miškai būtų tvarkomi derinant tarpusavyje ekologines, ekonomines ir socialines visuomenės reikmes miškui <...>“

Siūloma redakcija:

Pakeisti Miškų įstatymo 1 straipsnio 2 dalį ir ją išdėstyti taip:

„2. Šio įstatymo tikslas – užtikrinti, kad visų nuosavybės formų miškai būtų tvarkomi pirmiausia saugant jų ekologines funkcijas, biologinę įvairovę, natūralias buveines, kraštovaizdžio, klimato reguliavimo, vandens apsaugos, dirvožemio apsaugos ir visuomenės sveikatos interesus, o ūkinę veiklą būtų leidžiama tik tiek, kiek ji neprieštarauja šioms funkcijoms ir nesukelia ilgalaikio ekosistemų skurdinimo.“

2. Nepritariame „kompleksinės miškų ūkio veiklos“ sąvokos išlaikymui

Nepritariame šios sąvokos išlaikymui, nes ji vienoje kategorijoje sujungia iš esmės skirtingo pobūdžio veiklas. Toks reguliavimas ištrina ribą tarp apsaugos ir eksploatacijos ir sudaro sąlygas ūkinę veiklą pateisinti ten, kur turi būti taikomas aiškus apsaugos prioritetas, ypač saugomose teritorijose.

Šios sąvokos problematiškumą sustiprina ir projekto logika, pagal kurią miškų grupėms nustatoma tik „pagrindinė funkcija“. Dėl to tampa neaišku, koku mastu ir ribomis leidžiama ūkinę veiklą, kai ji konfliktuoja su miško apsaugos tikslais.

Jei įstatyme ir toliau būtų siejama miškų apsauga su pareiga teikti ir ekonominę naudą, pirmiausia turi būti aiškiai įtvirtinti nemedieninės miško ekonomikos principai, jų vertinimo

metodikos ir vieši kriterijai. Kol to nėra, „kompleksinės miškų ūkio veiklos“ sąvoka praktikoje veikia kaip teisinė landa ekonominei medienos eksploatacijai, o ne kaip subalansuoto reguliavimo priemonė. Ji nepagrįstai sujungia gamtos apsaugą ir ūkinę eksploataciją, sudarydama sąlygas ūkinei veiklai saugomose teritorijose pateisinti.

Dabartinė projekto formuluotė:

Projekto 2 straipsnio 10 dalyje nustatyta:

„Kompleksinė miškų ūkio veikla – veikla, apimanti miškų įveisimą, atkūrimą, priežiūrą, apsaugą, racionalų miško išteklių naudojimą, medienos ruošą ir prekybą mediena, miško ištekliais ir biokuru, taip pat gamtos vertybių apsaugą...“

Siūloma redakcija:

Išbraukti Miškų įstatymo 2 straipsnio 10 dalį. Atitinkamai visame projekte atsisakyti sąvokos „kompleksinė miškų ūkio veikla“ ir vietoj jos vartoti konkrečias, pagal veiklos pobūdį atskirtas sąvokas, pavyzdžiui: miškų apsauga, ekosistemų atkūrimas, rekreacinė, ūkinė ir socialinė miškų naudojimo veikla ir kitos pagal pobūdį aiškiai atskirtos veiklos.

3. Nepritariame laisvųjų miško kirtimų įteisinimui

Nepritariame laisvųjų miško kirtimų įteisinimui, nes toks reguliavimas mažina planuojamų kirtimų viešumą, apsunkina išankstinę visuomenės ir atsakingų institucijų kontrolę ir sudaro prielaidas vykdyti miško kirtimus nesant pakankamo skaidrumo. Atsižvelgiant į didelį visuomenės susirūpinimą miško kirtimų teisėtumu ir poveikiu aplinkai, teisinis reguliavimas turi stiprinti, o ne silpninti galimybes laiku gauti informaciją apie planuojamą veiklą ir patikrinti jos teisėtumą. Tokia pareiga kyla ir iš Orhuso konvencijos, įtvirtinančios visuomenės teisę gauti informaciją apie aplinką bei veiksmingai dalyvauti priimant su aplinka susijusius sprendimus. Todėl laisvųjų miško kirtimų įteisinimas neatitinka skaidraus, prevencinio ir visuomenės dalyvavimą užtikrinančio aplinkosauginio reguliavimo principų.

Dabartinė projekto formuluotė:

Projekto 2 straipsnio 11 dalyje nustatyta:

„Laisvasis miško kirtimas – neplynasis miško kirtimas privataus miško savininko reikmėms III ar IV grupės miškuose...“

Siūloma redakcija:

Išbraukti Miškų įstatymo 2 straipsnio 11 dalį ir visame projekte atsisakyti laisvųjų miško kirtimų instituto.

4. Siūlomas I grupės miškų didinimas iki 2,6 proc. yra nepakankamas - valstybiniuose miškuose turi būti nustatyti gerokai ambicingesni apsaugos tikslai

Palankiai vertiname kryptį didinti I grupės miškų plotą, tačiau siūlomas didinimas iki 2,6 proc. yra akivaizdžiai nepakankamas. Valstybiniuose miškuose būtina nedelsiant užtikrinti bent 10 proc. griežtą apsaugą, o ilgalaikėje perspektyvoje siekti ne mažiau kaip 20 proc. neliečiamų, į sengirę orientuotų plotų, iš kurių bent pusė turi būti prieinami visuomenei

pažinimo tikslais, kad žmonės galėtų matyti, kaip miškas vystosi be žmogaus įsikišimo. Toks pradinis 10 proc. lygmuo atitinka Europos Komisijos ES biologinės įvairovės strategijos iki 2030 m. kryptį griežtai saugoti bent trečdalį saugomų teritorijų, t. y. 10 proc. ES sausumos, įskaitant likusius pirmykščių ir sengirių bruožų turinčius miškus.¹¹ Tačiau Lietuva turėtų siekti ne tik atitikti šį minimalų europinį orientyrą, bet ir rodyti aukštesnį apsaugos standartą kitoms valstybėms, nes tradicinis žmogaus ir miško ryšys Lietuvoje yra pripažintas nematerialaus kultūros paveldo vertybe¹². Tokį poreikį patvirtina ir visuomenės nuomonė: teiginiui, kad valstybiniuose miškuose turi būti didinamas gamtai saugoti skirtas miškų plotas, net jei mažėtų iš miškų gaunamos biudžeto pajamos, pritarė 74,90 proc. respondentų, o neigiamai pasisakė vos 3,60 proc.¹³

Dabartinė Vyriausybės išvados formuluotė:

Vyriausybės išvadoje nurodoma, kad 2024 m. sausio 1 d. I grupės miškų buvo 1,2 proc., o pertvarkius grupes jų dalį siūloma didinti iki 2,6 proc.

Siūloma redakcija:

Papildyti Miškų įstatymo 8 straipsnį nauja dalimi:

„Valstybė užtikrina, kad ne mažiau kaip 10 procentų Lietuvos miškų būtų priskirti I grupei – griežtai saugomiems, neliečiamiems miškams, kuriuose prioritetą teikiamas natūraliems procesams ir sengirių formavimuisi. Šių miškų plotas didinamas iki ne mažiau kaip 20 procentų valstybinių miškų ploto. Ne mažiau kaip pusėje šių plotų turi būti sudaromos sąlygos visuomenei pažintiniams tikslais stebėti natūralius miško vystymosi procesus, jeigu tai nepažeidžia apsaugos tikslų.“

5. Dėl išplyninančio miško kirtimo sąvokos įvedimo

Didelę žalą miško ekosistemoms sukelia ne tik formaliai plynieji, bet ir tokie kirtimai, kurie palieka iš esmės išretintą ar per trumpą laiką beveik visiškai atvertą medyną. Praktikoje tai ypač aktualu supaprastintų atvejinių kirtimų atveju, kai medynas iškertamas per du kartus, tačiau ekologinis poveikis miško paklotei, mikroklimatui ir buveinėms iš esmės artimas plyniajam kirtimui. Todėl įstatyme būtina aiškiai įvardyti ne tik plynuosius, bet ir kitus išplyninančius kirtimus.

Dabartinė projekto logika:

Projektas nereglamentuoja kirtimų, kurie formaliai nėra vadinami plynaisiais, tačiau savo ekologiniu poveikiu jiems faktiškai prilygsta, įskaitant supaprastintus atvejinius kirtimus.

Siūloma redakcija:

Papildyti Miškų įstatymo 2 straipsnį nauja 56 dalimi:

„56. Išplyninantis miško kirtimas – miško kirtimas, įskaitant supaprastintą atvejinį miško kirtimą, po kurio medyno skalsumas, miško danga ar medyno struktūra sumažinama tiek, kad reikšmingai pakinta miško paklotės, mikroklimato ar buveinių sąlygos ir toks kirtimas savo ekologiniu poveikiu prilygsta plyniajam miško kirtimui.“

¹¹ https://environment.ec.europa.eu/strategy/biodiversity-strategy-2030_en

¹² <https://savadas.lnkc.lt/lt/vertybes/vertybiu-sarasas/tradicinis-zmogaus-ir-misko-rysys-lietuvoje/>

¹³ <https://www.akoalicija.lt/veikla/2025-06-17-apklausa-d%C4%97l-mi%C5%A1k%C5%B3>

Atitinkamai pernumeruoti buvusias 56 ir paskesnes šio straipsnio dalis.

6. Ne mažiau kaip 50 proc. Lietuvos miškų turi būti skiriami gamtos apsaugai ir socialinėms reikmėms

Siūlome įtvirtinti ambicingesnę apsaugos lygį nei minimalūs kompromisiniai siūlymai. Miškų grupių sistema turi būti pertvarkyta taip, kad, pradedant valstybiniais miškais, dominuotų I, IIA ir IIB grupės, o IV grupės dalis būtų nuosekliai mažinama. Vien griežtai saugomų miškų ploto didinimo nepakanka, jei likusi miškų dalis ir toliau iš esmės orientuojama į medienos gavybą. Todėl įstatyme turi būti aiškiai įtvirtinta, kad ne mažiau kaip pusė visų Lietuvos miškų skiriama gamtos apsaugai ir socialinėms reikmėms. Tai būtina siekiant iš esmės pakeisti miškų politikos kryptį, stiprinti biologinės įvairovės apsaugą ir užtikrinti, kad miškai būtų vertinami ne vien kaip žaliavos šaltinis, bet ir kaip ekologinė, socialinė bei kultūrinė vertybė.

Kartu turi būti peržiūrima ir valstybės lygmeniu tvirtinama pagrindinių miško kirtimų norma, ją siejant ne vien su medienos naudojimo galimybėmis, bet pirmiausia su ilgalaikiu ekologiniu tvarumu, realiu miškų prieaugiu, biologinės įvairovės būkle ir būtinybe mažinti perteklinį kirtimų mastą.

Dabartinė projekto padėtis:

Projektas ir Vyriausybės išvada nenumato tokio miškų grupių pertvarkymo masto, kuris užtikrintų aiškių ekologinių, apsauginių ir socialinių funkcijų prioritetą ir net pakankamumą miškuose.

Siūloma redakcija:

Papildyti Miškų įstatymo 8 straipsnį nauja dalimi:

„Ne mažiau kaip 50 procentų Lietuvos miškų turi būti skiriami gamtos apsaugai, ekosistemų atkūrimui, klimato kaitos švelninimui, vandens ir dirvožemio apsaugai, rekreacinėms, pažintinėms, kultūrinėms ir kitoms socialinėms reikmėms. Šiuose miškuose taikoma griežta apsauga arba gamtai artima miškininkystė; pagrindinių plynųjų ir išplyninančių kirtimų taikymas draudžiamas.“

7. Dėl nemedieninių miško funkcijų ir ekonominės vertės įtvirtinimo

Miškų politika negali būti grindžiama prielaida, kad pagrindinė ar vienintelė miško ekonominė vertė yra mediena. Miškai kuria reikšmingą socialinę, rekreacinę, sveikatos, švietimo, klimato reguliavimo, kraštovaizdžio ir regioninės ekonomikos naudą, tačiau ši vertė šiuo metu teisėkūroje ir viešajame planavime išlieka fragmentiškai pripažįstama ir sistemiškai nevertinama.

Kol nemedieninės miško funkcijos nėra aiškiai įtvirtintos ir vertinamos valstybės lygmeniu, ekonominiai sprendimai miškų sektoriuje neišvengiamai iškraipomi medienos naudai, sudarant klaidingą įspūdį, kad intensyvus kirtimas yra vienintelė racionali miškų naudojimo forma.

Todėl būtina įstatyme aiškiai pripažinti, kad miško vertė nėra vien mediena ir kad alternatyvus, mažo poveikio nemedieninės ekonomikos modelis egzistuoja bei turi būti sistemiškai vystomas.

Dabartinė projekto padėtis:

Projektas pripažįsta socialines ir kultūrinės miško funkcijas deklaratyviai, tačiau nenustato aiškaus nemedieninių miško paslaugų pripažinimo, stebėsenos ir integravimo į miškų politiką mechanizmo.

Siūloma redakcija:

Papildyti Miškų įstatymo 3 straipsnį nauju punktu:

„Aplinkos ministerija ir Vyriausybės įgaliotos institucijos organizuoja nemedieninių miško ekosisteminių paslaugų ir socialinių funkcijų stebėseną, vertinimą bei integravimą į nacionalinę miškų politiką, užtikrinant, kad planuojant miškų naudojimą būtų vertinama ne tik medienos, bet ir rekreacinė, sveikatos, klimato reguliavimo, biologinės įvairovės, švietimo, kultūrinė bei kita visuomeninė miškų vertė.“

8. Visose saugomose teritorijose neturi likti IV grupės miškų

Palankiai vertiname kryptį atsisakyti IV grupės miškų dalies saugomose teritorijose, tačiau ši nuostata turi būti suformuluota aiškiai, tiesiogiai ir taikoma nuosekliai visoms saugomoms teritorijoms. Saugomų teritorijų paskirtis yra nesuderinama su tuo, kad jose liktų IV grupės miškai, kurių pagrindinė funkcija yra ūkinė veikla ir medienos tiekimas. Jei saugomose teritorijose išlieka IV grupė, jų apsauga lieka dalinė ir prieštaringa.

Kartu turi būti užtikrinta, kad išlikusios Europos Bendrijos svarbos natūralios buveinės, įskaitant tas, kurioms nėra nustatyti apsaugos tikslai¹⁴, kartinės miško buveinės ir kitos vertingiausios miškų dalys būtų priskiriamos I arba IIA miškų grupėms, kad būtų realiai užtikrinta jų apsauga pagal vertybių pobūdį, o ne paliekamos ūkinio naudojimo logikoje.

Saugomose teritorijose ūkinė veikla turi būti maksimaliai ribojama, o miško kirtimai leidžiami tik išimtiniais atvejais, kai jie būtini saugomų vertybių apsaugai ir nėra galimybės tų tikslų pasiekti neintervencinėmis priemonėmis.

Dabartinė projekto ir Vyriausybės išvados kryptis:

Vyriausybės išvadoje siūloma nacionalinių parkų ir draustinių miškų dalių nebepriskirti IV grupei, tačiau tokia nuostata nėra pakankamai aiški visų saugomų teritorijų atžvilgiu.

Siūloma redakcija:

Papildyti Miškų įstatymo 8 straipsnį nuostata:

„Nacionalinių ir regioninių parkų, draustinių, biosferos rezervatų, biosferos poligonų ir Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijų miškai priskiriami tik I ir II miškų grupėms.

¹⁴ <https://www.geoportal.lt/map/#> - Sluoksniis „Europos bendrijos svarbos natūralios buveinės (išskirtos pagal tipus)“

Šiose teritorijose ūkinė veikla maksimaliai ribojama, o miško kirtimai leidžiami tik išimtiniais atvejais, kai jie būtini saugomų vertybių apsaugai ir šių tikslų negalima pasiekti neintervencinėmis priemonėmis.“

9. Nepritariame jokiems kirtimams I grupės miškuose

Nepritariame bet kokių miško kirtimų leidimui I grupės miškuose. Nors specialiųjų kirtimų įteisinimo rezervatuose buvo atsisakyta, siūlymai palikti išimtis biologinės įvairovės ar kitais panašiais tikslais nesuderinami su pačia rezervatinių miškų paskirtimi. I grupės miškuose turi būti užtikrinama natūrali procesų raida, sengirių formavimasis ir ilgalaikė stebėseną be žmogaus įsikišimo.

Bet kokių išimčių palikimas silpnina griežčiausio apsaugos režimo esmę ir sudaro prielaidas intervencijas pateisinti apsaugos vardu. Todėl I grupės miškuose turi būti draudžiami visi miško kirtimai ir kitos intervencijos. Jeigu teisėkūros procese vis dėlto būtų paliekamos išimtys, įstatyme turi būti aiškiai nustatyta, kad bent dalis vertingiausių I grupės miškų plotų yra visiškai neliečiami ir skirti natūraliai raidai bei ilgalaikiai mokslinei stebėsenai.

Dabartinė projekto formuluotė:

Projekto 18 straipsnio 4 dalyje nustatyta:

“Miško kirtimai draudžiami Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatyme nustatytais atvejais ir šiais atvejais:

1) I grupės miškuose, išskyrus specialiuosius miško kirtimus, skirtus išsaugoti ar atkurti biologinę įvairovę ar genetiškai vertingas miško medžių populiacijas; <...>”

Lietuvos Respublikos Vyriausybės išvados 3.2.1.6. punkte nustatyta:

“papildyti Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo 95 straipsnį nauju 4 punktu:

4) vykdyti miško kirtimus:

a) I grupės miškuose, išskyrus priemones, numatytas veiklos saugomose teritorijose reglamentavimo dokumentuose, vadovaujantis Saugomų teritorijų įstatymu;<...>”

Siūloma redakcija:

Pakeisti Miškų įstatymo 18 straipsnio 4 dalies 1 punktą ir jį išdėstyti taip:

„1) I grupės miškuose;

2)<...>“

Pakeisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės išvados 3.2.1.6. punktą ir jį išdėstyti taip:

“papildyti Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo 95 straipsnį nauju 4 punktu:

4) vykdyti miško kirtimus:

a) I grupės miškuose;

b)<...>”

10. Reikalingas moratoriumas kirtimams jautriausiose teritorijose iki naujų miškų grupių planų įsigaliojimo

Atsižvelgiant į tai, kad net Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos vadovė viešuose Aplinkos apsaugos komiteto Miškų įstatymo klausimuose pabrėžė būtinybę laikinai stabdyti kirtimus dėl Europos Komisijos pateiktų pažeidimo procedūrų Lietuvai, kurios greitu metu valstybei kainuos ir finansiškai, laikinas moratoriumas vertintinas kaip proporcinga ir būtina pereinamojo laikotarpio apsaugos priemonė. Nesant laikino moratoriumo, iki naujų miškų grupių ir apsaugos režimų įsigaliojimo 2029 m. išlieka reali rizika, kad reikšminga dalis vertingiausių miškų bus iškiršta pagal senąjį režimą dar iki jiems suteikiant sustiprintą apsaugą.

Iki naujos sistemos realaus įsigaliojimo būtina taikyti prevencinę apsaugą jautriausiose teritorijose. Tai pagrindžia ir atsargumo principas: esant reikšmingos ir negrįžtamos žalos biologinei įvairovei, buveinėms ar seniems medynams rizikai, apsaugos priemonės turi būti taikomos iš anksto, o ne tik po to, kai žala jau padaryta. Ypač tai taikytina valstybiniuose miškuose, kuriuose valstybė privalo veikti kaip viešojo intereso ir gamtos apsaugos garantas.

Vyriausybės išvados 1.33 punktu siūloma papildoma išimtis dar labiau silpnintų pereinamąją apsaugą, nes sudarytų sąlygas pagal senąją tvarką užbaigti ne tik jau išduotus leidimus ar suderintus pranešimus, bet ir iki įstatymo įsigaliojimo pateiktus prašymus. Tokia nuostata pereinamuoju laikotarpiu leistų reformą apeiti būtent tada, kai apsauga reikalingiausia.

Ši rizika nėra teorinė. Praktikoje jau buvo matoma tendencija intensyviau kirsti inventorizuotas Europos Bendrijos svarbos natūralias buveines ir kitas planuojamas saugoti teritorijas iki tol, kol joms dar nebuvo pradėti taikyti realūs kirtimų ribojimai. Tą patvirtina ir daugybė atvejų, kuriuos savo veikloje nagrinėjo VŠĮ „Girių inspekcija“. Todėl pereinamuoju laikotarpiu būtina aiški laikinoji apsauga, kad naujas teisinis reguliavimas nebūtų apeitas dar iki jo realaus įsigaliojimo.

Dabartinė projekto pereinamoji tvarka:

Projekte numatyta, kad miškų priskyrimo miškų grupėms planai bus parengti etapais iki 2028 m. gruodžio 31 d., tačiau visi jie įsigalios tik 2029 m. sausio 1 d. Taip pat projekte nustatyta, kad iki įstatymo įsigaliojimo išduoti leidimai kirsti mišką ir suderinti pranešimai apie ketinimą kirsti mišką galioja ne ilgiau kaip iki 2025 m. gruodžio 31 d., o nuo įstatymo įsigaliojimo dienos iki 2028 m. gruodžio 31 d. išduoti leidimai galioja iki juose nurodytos datos, bet ne ilgiau kaip iki 2028 m. gruodžio 31 d. Tuo tarpu Vyriausybės išvados 1.33 punktu siūloma nustatyti dar platesnę pereinamojo laikotarpio išimtį, pagal kurią iki įstatymo įsigaliojimo pateikti prašymai dėl leidimo kirsti mišką ar pranešimo suderinimo taip pat būtų užbaigiami pagal senąjį teisinį reguliavimą.

Siūloma redakcija:

Papildyti įstatymo pereinamąsias nuostatas dalimi:

„Iki 2029 m. sausio 1 d. draudžiama išduoti naujus leidimus pagrindiniams miško kirtimams ir

derinti pranešimus apie ketinimą kirsti mišką I, II ir III grupių miškuose, saugomose teritorijose, Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijose, Europos Bendrijos svarbos natūraliose buveinėse, įskaitant inventorizuotas buveines, kurioms dar nepatvirtinti apsaugos tikslai, kertinėse miško buveinėse ir 130 metų bei vyresniuose medynuose, išskyrus atvejus, kai būtina nedelsiant pašalinti tiesioginį pavojų žmonių gyvybei ar kritinei infrastruktūrai.“

Taip pat siūlome **atsisakyti** Vyriausybės išvados 1.33 punkte siūlomos nuostatos:

„5. Miško kirtimai, kai leidimai kirsti mišką išduoti, pranešimai apie ketinimą kirsti mišką suderinti arba kai dėl leidimo kirsti mišką išdavimo ar pranešimo apie ketinimą kirsti mišką suderinimo kreiptasi į Vyriausybės įgaliotą instituciją iki šio įstatymo įsigaliojimo, vykdomi pagal iki šio įstatymo įsigaliojimo galiojusį teisinį reguliavimą.“

11. Nepritariame plyniesiems ir išplyninantiems kirtimams II, III ir IV grupių miškuose

Nepritariame daliniam plynųjų kirtimų ribojimui, nes tokios priemonės nepašalina problemos esmės. Atsižvelgiant į siūlomą išplyninančio miško kirtimo sąvokos įtvirtinimą, draudimas turi būti taikomas ne tik formaliai plyniesiems, bet ir kitiems savo ekologiniu poveikiu jiems prilygstantiems kirtimams. Naujausia VSTT medžiaga rodo, kad su miškininkyste susijusios praktikos yra tarp pagrindinių blogėjančios buveinių būklės grėsmių¹⁵, o ir savaime suprantama, kad plynas kirtimas sunaikina buveinės ekosistemą, nes suardoma ir miško paklotė ir jos hidrologinis režimas. Todėl saugomose teritorijose, II ir III grupių miškuose, taip pat valstybiniuose IV grupės miškuose plynieji ir kiti išplyninantys kirtimai turi būti draudžiami, o miškų tvarkymas grindžiamas aplinkai palankesniais, paklotę, dirvožemį ir mikroklimatą mažiau ardančiais metodais.

Dabartinė projekto formuluotė:

Projekto 18 straipsnio 4 dalies 3–5 punktuose plynieji kirtimai ribojami tik iš dalies, paliekant galimybę juos vykdyti tam tikrose teritorijose ir miškų grupėse.

Siūloma redakcija:

Pakeisti Miškų įstatymo 18 straipsnio 4 dalies 2–5 punktus ir juos išdėstyti taip:

„2) II ir III grupių miškuose pagrindiniai plynieji, supaprastinti atvejiniai ir kiti išplyninantys miško kirtimai draudžiami;

3) saugomose teritorijose ir Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijose pagrindiniai plynieji ir išplyninantys miško kirtimai draudžiami;

4) IV grupės valstybiniuose miškuose pagrindiniai plynieji ir išplyninantys miško kirtimai draudžiami;

5) IV grupės privačiuose miškuose turi būti palaipsniui pereinama prie artimos gamtai ir nuolatinės miško dangos miškininkystės.“

15

12. III grupės miškuose turi būti leidžiami tik būtini sanitariniai ir saugumo kirtimai

Papildomai pažymime, kad III grupės miškuose, atsižvelgiant į jų apsauginę paskirtį, turi būti leidžiami tik sanitariniai ir visuomenės saugumo užtikrinimui būtini kirtimai. III grupės miškai atlieka apsaugines funkcijas, todėl juose negali būti palikta plati diskrecija ūkinei veiklai. Jei tokiose teritorijose paliekama teisė vykdyti plynuosius, išplyninančius, laisvuosius ar kitus ūkinės logikos kirtimus, apsauginė funkcija tampa tik deklaracija.

Dabartinė projekto logika:

Projekto 18 straipsnio 4 dalies 2–5 punktuose plynieji ir kiti išplyninantys kirtimai ribojami nepakankamai. Kartu projektas leidžia laisvuosius kirtimus III grupės miškuose privataus miško savininko reikmėms, taip silpnindamas šių miškų apsauginę funkciją.

Siūloma redakcija:

Papildyti Miškų įstatymo 18 straipsnį nuostata:

„III grupės miškuose draudžiami pagrindiniai miško kirtimai ir laisvieji miško kirtimai. Šiuose miškuose gali būti vykdomi tik sanitariniai kirtimai ir kirtimai, būtini tiesioginiam pavojui žmonių gyvybei, sveikatai ar infrastruktūrai pašalinti.“

13. Visų grupių miškų valdyme prioritetu turi tapti artima gamtai ir nuolatinės dangos miškininkystė

Siūlome aiškiai įtvirtinti **prioritetinę** gamtai artimo miško tvarkymo kryptį. Vien deklaruoti gamtišką miškininkystę neužtenka. Ji turi tapti pagrindiniu miškų valdymo principu, o ne papildoma galimybe. Ypač svarbu, kad Lietuvoje artima gamtai miškininkystė nebūtų naudojama kaip priedanga toliau tęsti iš esmės eksploatacinį modelį.

Dabartinė projekto logika:

Projektas mini gamtiškosios miškininkystės sąvoką, tačiau jos neįtvirtina kaip prioritetinės krypties.

Siūloma redakcija:

Papildyti Miškų įstatymą nuostata:

„Visų grupių miškuose prioritetu laikomi artimos gamtai miškininkystės ir nuolatinės miško dangos principai. Miško tvarkymas organizuojamas taip, kad būtų kuo mažiau trikdomas dirvožemis, miško paklotė, hidrologinis režimas, mikroklimatas ir natūrali rūšinė bei amžiaus struktūra.“

14. Būtina riboti sunkiosios miško technikos naudojimą siekiant apsaugoti dirvožemį, paklotę ir hidrologinį režimą

Sunkioji miško technika daro reikšmingą poveikį miško dirvožemiui, paklotei, hidrologiniam režimui ir natūraliam atžėlimui. Tarptautiniai tvaraus miškų tvarkymo ir dirvožemio apsaugos

šaltiniai¹⁶ pabrėžia, kad sunki technika sukelia dirvožemio suslėgimą, o jos naudojimas pažeidžiamuose dirvožemiuose turi būti ribojamas. Todėl įstatymo lygmeniu būtina nustatyti aiškių sunkiosios technikos ribojimą, neleidžiantį naudoti technikos, sukeliančios neproporcingą dirvožemio suslėgimą ir paklotės pažeidimą visuose, o ypač jautriuose, drėgnuose ir saugomuose miškuose.

Dabartinė projekto logika:

Projektas nenustato pakankamų ribojimų sunkiosios miško technikos naudojimui, nors jos poveikis gali reikšmingai pažeisti miško dirvožemį, paklotę ir hidrologinį režimą.

Siūloma redakcija:

Papildyti Miškų įstatymą nuostata:

„Miško darbams naudojamos technikos masė negali viršyti 15 tonų, išskyrus atvejus, kai būtina pašalinti tiesioginį pavojų žmonių gyvybei ar kritinei infrastruktūrai ir nėra mažesnį poveikį darančios alternatyvos.“

15. Būtina nustatyti realų apsaugos režimą sengirėms, potencialioms sengirėms, seniems ir gamtinę brandą pasiekusiems medynams

Vien sąvokų įvedimo nepakanka, jei joms nesuteikiama reali apsauga. Jei sengirės, potencialios sengirės ir seni medynai nebus apsaugoti iš karto, reikšminga jų dalis gali būti prarasta dar iki tol, kol valstybė spės juos tinkamai inventorizuoti, įvertinti ir priskirti griežtesnės apsaugos režimui. Tokiose situacijose turi būti taikomas atsargumo principas: esant pagrįstai negrįžtamos žalos rizikai, apsauga turi būti taikoma iš anksto.

Ši apsauga būtina ir dėl to, kad Lietuvos miškų amžiaus struktūra išlieka nepalanki sengirių formavimuisi. Vidutinis Lietuvos medynų amžius yra apie 54 metai¹⁷, todėl seni ir biologinei brandai artimi medynai yra ribotas ir ypač saugotinas išteklius¹⁸. 130 metų ir vyresni medynai laikytini ne biologinės brandos riba, o minimaliu apsauginiu slenksčiu tiems medynams, kurie jau yra pasiekę arba artėja prie sengirės bruožų formavimosi stadijos.

Sengirės ir seni medynai yra neatsikurianti arba ypač lėtai atsikurianti gamtinė vertybė. Juos praradus, jų neįmanoma atkurti per žmogaus gyvenimo trukmę, todėl jų apsauga turi būti laikoma prioritetine. Atsižvelgiant į itin mažą tokių miškų dalį Lietuvoje, jų griežtesnė apsauga nesukeltų reikšmingo poveikio nacionalinei medienos ekonomikai, tačiau būtų esminė biologinės įvairovės, natūralių buveinių ir ilgalaikių ekologinių procesų apsaugai.

Dabartinė projekto logika:

Palankiai vertiname tai, kad projekte pagaliau atsiranda sąvoka „sengirė“, nes tai rodo teisingą kryptį pripažįstant vertingiausių miško ekosistemų išskirtinumą.

¹⁶ www.unece.org/fileadmin/DAM/timber/storm/Stodafor%20manual/stodafor-manual-2004.pdf

¹⁷ <https://amvmt.lrv.lt/lt/naujienos/vidutinis-medynu-amzius-lietuvoje/>

¹⁸ Sengirės fondas: Sengirių būklė Lietuvoje <https://www.sengiresfondas.lt/>

Siūloma redakcija:

Papildyti Miškų įstatymo 18 straipsnį nauja dalimi:

“Nepaisant miško grupės, draudžiami bet kokie miško kirtimai sengirėse, potencialiose sengirėse, gamtinę brandą pasiekusiuose medynuose, Europos Bendrijos svarbos natūraliose miško buveinėse, įskaitant ir tas, kurios yra inventorizuotos, bet joms nėra patvirtinti apsaugos tikslai, kertinėse miško buveinėse ir 130 metų bei vyresniuose medynuose, kol jų gamtinė vertė nėra išsamiai įvertinta ir jiems nėra nustatytas atitinkamas apsaugos režimas.”

16. Nustačius pirmąjį miško požymius turi būti automatiškai taikoma griežta apsauga, nepriklausomai nuo miško grupės

Vien pirmąjį miško sąvokos įrašymas įstatyme nesukuria jokios realios apsaugos, jei įstatyme neįtvirtinama, kad nustačius tokio miško požymius jam iš karto atsiranda reali apsauga. Be automatinės laikinosios apsaugos tokie plotai gali būti prarasti dar iki jų oficialaus įvertinimo.

Pirmąjį miško vertė kyla būtent iš to, kad jame natūralūs procesai vyksta be žmogaus įsikišimo. Todėl tokiuose miškuose negali būti paliekama jokių kirtimų ar kitų intervencijų išimčių, įskaitant vadinamuosius biologinės įvairovės ar kitais tvarkymo tikslais vykdomus kirtimus. Priešingu atveju būtų paneigta pati pirmąjį miško samprata.

Todėl nustačius pirmąjį miško požymius turi būti taikoma taisyklė „pirma apsaugoti, po to vertinti“, o ne atvirkščiai. Tai tiesiogiai atitinka atsargumo principą ir užkerta kelią negrįžtamam vertingiausių miškų praradimui.

Pirmąjiai miškai yra patys vertingiausi ir rečiausi miško ekosistemų fragmentai. Jų netekimas būtų negrįžtamas ne tik ekologiniu, bet ir kultūriniu požiūriu. Dėl itin mažo jų ploto reali jų apsauga nesudarytų reikšmingos naštos miškų ūkiui, tačiau turėtų išskirtinę reikšmę Lietuvos gamtos paveldo išsaugojimui.

Dabartinė projekto logika:

Palankiai vertiname projekte įtvirtinamą pirmąjį miško sąvoką, tačiau kartu pažymime, kad projekte nenustatytas aiškus mechanizmas, kaip nustačius pirmąjį miško požymius būtų užtikrinama jo apsauga, inventorizacija ir pažymėjimas viešuose žemėlapiuose.

Siūloma redakcija:

Papildyti Miškų įstatymą nuostata:

„Nustačius pirmąjį miško požymius, atitinkamam miško plotui, nepriklausomai nuo jo priskyrimo miško grupei, nuo nustatymo momento taikoma laikina griežta apsauga. Tokiame plote draudžiami visi miško kirtimai, įskaitant sanitarinius, specialiuosius, biologinės įvairovės ir kitus tvarkymo ar ūkinio miško naudojimo kirtimus, miško žemės transformavimas ir kitos natūralūs procesai ir natūralią miško raidą trikdančios intervencijos, kol bus atliktas išsamus vertinimas ir priimtas sprendimas dėl šio ploto priskyrimo griežčiausios apsaugos režimui.”

17. Valstybė turi atlikti pirmųjų miškų, potencialių sengirų ir 130 metų bei vyresnių medynų inventorizaciją bei pažymėti juos viešuose žemėlapiuose

Efektyvi apsauga neįmanoma, jei vertingiausi miškai nėra aiškiai identifikuoti ir viešai pažymėti. Nors šiuo metu miškų kadastro duomenyse galima matyti atskirų sklypų medynų amžių¹⁹, nėra atskirų aiškių viešų sluoksnių, leidžiančių operatyviai identifikuoti 130 metų ir vyresnius medynus, potencialias sengires ar pirmųjų miško požymių turinčius plotus. Tokia situacija apsunkina tiek valstybės institucijų darbą, tiek visuomenės galimybes laiku reaguoti į grėsmes vertingiausiems miškams.

Tokios inventorizacijos ir atskirų GIS sluoksnių parengimas būtų techniškai nesudėtingas ir valstybei nekainuotų neproporcingai daug, tačiau sudarytų esminę prielaidą realiai, o ne vien deklaratyviai vertingiausių miškų apsaugai.

Dabartinė projekto logika:

Projektas nenustato aiškios valstybės pareigos sistemškai identifikuoti pirmųjų miškus, potencialias sengires ir senus medynus bei pažymėti juos viešai prieinamuose erdviniuose duomenyse.

Siūloma redakcija:

Papildyti Miškų įstatymą nauja nuostata:

„Vyriausybės įgaliota institucija privalo organizuoti pirmųjų miškų, potencialių sengirų, sengirų, gamtinę brandą pasiekusių medynų ir 130 metų bei vyresnių medynų inventorizaciją, šių plotų pažymėjimą viešuose žemėlapiuose ir atskirų geografinių informacinių sluoksnių sudarymą bei aktyvų viešinimą.“

18. Dėl didesnės vertingų senų medynų genetiniuose draustiniuose apsaugos ir specialiųjų kirtimų ribojimo

Genetinių draustinių paskirtis yra saugoti genetiškai vertingas populiacijas jų kilmės vietose, o ne paversti tokius plotus nuolatinių intervencijų objektu. Dabartinė projekto formuluotė yra per plati, nes leidžia specialiuosius kirtimus taikyti ne tik sėklų ruošimui, bet ir įvairiam amžių medynų formavimui, todėl praktikoje gali būti pateisinamas ir senų medynų pašalinimas vien dėl „jauninimo“ ar „šviesinimo“.

Tai ypač problemiška todėl, kad genetiniuose draustiniuose dažnai išlieka vertingos senų medynų populiacijos, kurių Lietuvoje likę labai mažai. Tokie medynai yra svarbūs ne tik genetinių išteklių, bet ir biologinės įvairovės, buveinių tęstinumo bei sengirų požymių formavimosi požiūriu. Todėl jų kirtimas negali būti laikomas įprasta ar savaimine genetinių išteklių tvarkymo priemone²⁰.

¹⁹

<https://kadastras.amvmt.lt/portal/apps/webappviewer/index.html?id=42967a7ae33848a6ad8a577a70307607>

²⁰ <https://www.akoalicija.lt/veikla/2025-12-10-kirtimai-genetiniuose-draustiniuose>

Tarptautiniai šaltiniai rodo, kad miško sėklos, įskaitant spygliuočių kankorėžius, gali būti renkamos nuo stovinčių medžių taikant rankinius ar mechaninius metodus²¹. FAO šaltiniuose kankorėžių rinkimas²² nuo stovinčių medžių aprašomas kaip įprasta praktika²³.

Todėl įstatyme turi būti aiškiai nustatyta, kad genetiniuose draustiniuose prioritetas teikiamas neintervenciniams ir mažiau žalojantiems sprendimams, o specialieji kirtimai galimi tik kaip siaura išimtis, kai nėra realios alternatyvos. Atsižvelgiant į praktiką, kai reikšmingumo nustatymo procedūros naudojamos tam, kad būtų išvengta realaus poveikio aplinkai vertinimo, genetiniuose draustiniuose ir kitose jautriose teritorijose būtina aiškiai nustatyti pareigą prieš intervenciją atlikti poveikio aplinkai vertinimą ir alternatyvų analizę, o ne apsiriboti formaliu teiginiu, kad poveikis nereikšmingas.

Dabartinė projekto logika:

Projekto 15 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad miško medžių genetiniai draustiniai, sėkliniai ir genetiniai medynai jų kilmės vietose (in situ) „saugomi ir atkuriami taikant dinaminį metodą – specialiaisiais miško kirtimais ir miško atkūrimo priemonėmis formuojant saugomos medžių rūšies populiacijos įvairiamžius medynus<...>“

Taip pat projekto 2 straipsnio 54 dalyje specialusis miško kirtimas apibrėžiamas kaip „kirtimas, kuriuo siekiama formuoti kraštovaizdį, išsaugoti ir atkurti genetiškai vertingas miško medžių populiacijas miško medžių genetiniuose draustiniuose, genetiniuose ir sėkliniuose medynuose, klonų rinkiniuose, <...> ruošti sėklas sėklinės miško bazės objektuose<...>“

Siūloma redakcija:

Pakeisti Miškų įstatymo 15 straipsnio 1 dalį ir ją išdėstyti taip:

„Miško medžių genetiniai draustiniai, sėkliniai ir genetiniai medynai jų kilmės vietose (in situ) saugomi pirmiausia taikant neintervencines ar mažiausiai medyno struktūrą trikdančias priemones, įskaitant genetinę stebėseną, natūralų atsinaujinimą, sėklų surinkimą nuo stovinčių medžių ir, kai reikia, naujų genetinių išteklių plotų plėtrą. Specialieji miško kirtimai šiose teritorijose gali būti taikomi tik išimtiniais, mokliškai pagrįstais atvejais, kai įrodyta, kad genetinių išteklių išsaugojimo tikslų negalima pasiekti kitomis priemonėmis ir kad nebus pažeista saugoma populiacija, senų medynų struktūra, buveinių būklė ir biologinė įvairovė.“

Taip pat patikslinti projekto 2 straipsnio 54 dalį, nustatant, kad specialieji miško kirtimai genetiniuose draustiniuose negali būti vykdomi vien medyno pašviesinimo, retinimo, „jauninimo“ ar sėklų ruošimo tikslu, jeigu genetinių išteklių apsaugos tikslai gali būti pasiekti nekertant senų medžių ir ją išdėstyti taip:

„54. Specialusis miško kirtimas – tik išimtiniais, mokliškai pagrįstais atvejais taikomas miško kirtimas, kai įstatyme nustatytų tikslų negalima pasiekti neintervencinėmis arba mažiau miško ekosistemas trikdančiomis priemonėmis, prieš tai atlikus privalomą individualaus poveikio vertinimą ir alternatyvų analizę, kuriuo siekiama formuoti kraštovaizdį, išsaugoti ir

²¹

https://www.euforgen.org/fileadmin/templates/euforgen.org/upload/Publications/Thematic_publications/EUFORGEN_FGR_conservation_strategy_web.pdf

²² <https://www.fao.org/4/ad232e/AD232E04.htm>

²³ <https://www.fao.org/4/E4209E/E4209E05.htm>

atkurti genetiškai vertingas miško medžių populiacijas miško medžių genetiniuose draustiniuose, <...>

19. Esamas ir numatomas miškų grupių planų viešinimas interneto svetainėse yra nepakankamas, o planų rengimas ir tvirtinimas negali būti koncentruojamas vienoje institucijoje be realaus visuomenės įtraukimo

Nepritariame sprendimų koncentravimui vienoje institucijoje, nes tai silpnintų skaidrumą, nepriklausomumą ir visuomenės pasitikėjimą. Kai sprendžiama dėl miškų grupių, apsaugos režimų ir ūkinės veiklos galimybių, būtinas ne tik formalus paskelbimas, bet ir realiai veikiantis visuomenės informavimo bei įtraukimo mechanizmas.

Vien paskelbimo interneto svetainėje nepakanka. Tokia tvarka suinteresuotai visuomenei, vietos gyventojams ir nevyriausybinėms organizacijoms perkelia neproporcingą pareigą nuolat tikrinti skirtingas institucijų svetaines ir savarankiškai sekti informaciją, nors būtent institucijos turi užtikrinti veiksmingą informacijos prieinamumą. Praktikoje tai mažina galimybes laiku sureaguoti į planuojamus sprendimus, apsunkina visuomenės dalyvavimą ir silpnina skaidrumą.

Taip pat nepakanka leisti teikti pasiūlymus tik iki viešo svarstymo. Būtent viešo svarstymo metu dažnai paaiškėja esminės projekto aplinkybės, alternatyvos, trūkumai ar prieštaravimai, todėl turi būti palikta papildoma galimybė teikti pasiūlymus ir po svarstymo. Tai sustiprintų dalyvavimo kokybę, leistų pateikti tikslesnes pastabas ir prisidėtų prie geresnių sprendimų priėmimo.

Tokį reikalavimą pagrindžia ir Orhuso konvencija, pagal kurią visuomenė turi būti informuojama tinkamai, laiku ir veiksmingai, o dalyvavimas priimant su aplinka susijusius sprendimus turi būti realus, o ne vien formalus. Lietuvos Orhuso konvencijos įgyvendinimo ataskaitoje taip pat nurodoma, kad institucijos turi užtikrinti, jog visuomenei būtų tinkamai pranešta apie jai suteikiamas teises²⁴ bei susijusią informaciją ir patarimus²⁵. Teisėkūros pagrindų įstatymas taip pat grindžiamas atvirumo, skaidrumo principais ir įtraukties logika²⁶, todėl su miškų planavimu susiję sprendimai negali būti organizuojami taip, kad visuomenės dalyvavimas liktų tik formalia galimybe.²⁷

Taip pat nepritariame tam, kad ta pati institucija vienu metu rengtų ir tvirtintų miškų priskyrimo miškų grupėms planus, nes tokia sprendimų koncentracija silpnina skaidrumą, nešališkumą ir visuomenės pasitikėjimą viešuoju administravimu. Būtina užtikrinti, kad miškų grupių planų rengimas ir tvirtinimas būtų skaidrus ir šios funkcijos būtų vykdomos nepriklausomų institucijų. Šią poziciją grindžiame Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnyje įtvirtintais įstatymo viršenybės, objektyvumo,

²⁴ <https://unece.org/DAM/env/pp/documents/cep43e.pdf>

²⁵

https://am.lrv.lt/public/canonical/1739978020/15129/Aarhus_Implementation_Report_2024_LT_final.pdf

²⁶ <https://www.e-tar.lt/portal/tt/legalAct/TAR.B4FA4C56B8D5>

²⁷ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ec889360d27d11eaabd5b5599dd4eebe>

proporcingumo ir nepiktnaudžiavimo valdžia principais²⁸, taip pat Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatyme įtvirtintais atvirumo ir skaidrumo principais²⁹.

Dabartinė projekto ir Vyriausybės išvados logika:

Projekto 8 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad parengtas savivaldybės miškų priskyrimo miškų grupėms plano projektas skelbiamas Vyriausybės įgaliotos institucijos ir savivaldybės interneto svetainėse, informuojant, kada ir kokių adresu galima teikti pasiūlymus, ir tik praėjus susipažinimo ir pastabų teikimo laikui organizuojamas viešas svarstymas. Vyriausybės išvados 10 punkte viešinimo pareiga faktiškai apsiribojama formaliu paskelbimu Vyriausybės įgaliotos institucijos ir savivaldybės interneto svetainėse. Be to, Vyriausybės išvadoje siūloma, kad ta pati institucija ne tik rengtų, bet ir tvirtintų miškų priskyrimo miškų grupėms planus.

Siūloma redakcija:

Pakeisti projekto nuostatas taip, kad Vyriausybės įgaliota institucija rengtų miškų priskyrimo miškų grupėms planus, tačiau jų netvirtintų. Miškų priskyrimo miškų grupėms planų tvirtinimas turi būti pavestas kitai, nepriklausomai institucijai, taip pat užtikrinti realų viešinimą, aktyvų visuomenės informavimą ir veiksmingą suinteresuotos visuomenės dalyvavimą planavimo procese.

Papildyti Miškų įstatymo 8 straipsnio 5 dalį nuostata:

„Miškų priskyrimo miškų grupėms planų projektus rengia viena institucija, o juos tvirtina kita, nepriklausoma institucija. Miškų priskyrimo miškų grupėms planų projektai ir jų pakeitimai viešiniami ne tik Vyriausybės įgaliotos institucijos ir savivaldybės interneto svetainėse, bet ir aktyviai pranešami suinteresuotai visuomenei. Vyriausybės įgaliota institucija privalo sudaryti galimybę suinteresuotiems asmenims, vietos bendruomenėms ir aplinkosaugos nevyriausybiniams organizacijoms užsisakyti pranešimus elektroniniu paštu apie pradedamus rengti, paskelbtus, keičiamus ir viešai svarstomus miškų priskyrimo miškų grupėms planus, miškotvarkos projektus ir kitus su planuojama ūkine veikla miškuose susijusius dokumentus. Pasiūlymai dėl plano projekto gali būti teikiami ne tik iki viešo svarstymo, bet ir ne trumpiau kaip 10 darbo dienų po viešo svarstymo dienos. Dėl visų pateiktų pasiūlymų turi būti teikiami motyvuoti atsakymai.“

20. Nepritariame miško ūkio paskirties žemės koncentracijos (1500 ha) ribojimo atsisakymui

Nepritariame miško ūkio paskirties žemės koncentracijos ribojimo atsisakymui. Miškas nėra vien investicinis objektas. Pernelyg didelė nuosavybės koncentracija didina spaudimą intensyviai eksploatacijai, silpnina vietos bendruomenių interesų svorį ir prieštarauja viešajam interesui.

²⁸ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0BDFFD850A66>

²⁹ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.B4FA4C56B8D5>

Tai, kad šiuo metu ribojimas gali būti apeinamas per susijusių įmonių ar kitų subjektų grandines, nėra pagrindas jo atsisakyti. Priešingai, tai rodo būtinybę nustatyti aiškesnius ir veiksmingesnius saugiklius, kad ribojimas būtų taikomas realiai, o ne tik formaliai.

Dabartinė projekto kryptis:

Projektu siūloma atsisakyti miško ūkio paskirties žemės ploto ribojimo vienam asmeniui, kartu neišsprendžiant praktikoje pasitaikančio šio ribojimo apėjimo per susijusius juridinius asmenis.

Siūloma redakcija:

Išlaikyti miško ūkio paskirties žemės koncentracijos ribojimą vienam asmeniui ir susijusiems asmenims.

Papildyti įstatymo nuostatas sakiniu:

„Miško ūkio paskirties žemės įsigijimo ir valdymo ribojimai taikomi ne tik tiesiogiai mišką įsigyjančiam asmeniui, bet ir susijusių asmenų, kontroliuojamų juridinių asmenų, patronuojamųjų, dukterinių ar kitais kontrolės ryšiais susietų subjektų bendrai valdomam plotui.“

21. Miško sklypų ir biržių formavimas negali būti grindžiamas vien ekonominio patogumo logika

Miškų tvarkymas negali būti organizuojamas taip, kad dėl formaliai „taisyklingesnės“ sklypo ar biržės konfigūracijos būtų dirbtinai išplečiami kertami plotai. Tokia praktika sudaro prielaidas apeiti apsaugos tikslus ir silpnina realią vertingesnių miško dalių apsaugą, ypač kai į kirtimus įtraukiami pakraščiai, jautrios augavietės ar brandesni medynai.

Dabartinė problema:

Praktikoje miško sklypai ir biržės gali būti formuojami taip, kad dėl „taisyklingesnės konfigūracijos“ į ūkinę veiklą būtų įtraukiami ir papildomi plotai, įskaitant ekologiškai vertingesnes, jautresnes ar mažesnio skalsumo miško dalis. Tai sudaro prielaidas iškirsti daugiau medienos, nors toks sprendimas iš esmės grindžiamas ne gamtos apsaugos, o ūkinio patogumo logika.

Siūloma redakcija:

Papildyti Miškų įstatymą nuostata:

„Miško sklypų, biržių ir kitų ūkinių vienetų ribos negali būti formuojamos ar keičiamos vien ekonominio, technologinio ar organizacinio patogumo pagrindu, jeigu dėl to padidinamas kertamas plotas arba į ūkinę veiklą įtraukiamos ekologiškai vertingesnės, jautrios ar apsaugos požiūriu reikšmingos miško dalys.“

22. Miško kirtimai turi būti draudžiami paukščių perėjimo laikotarpiu, paliekant tik siauras būtinas išimtis

Paukščių perėjimo laikotarpiu miško kirtimai daro tiesioginį neigiamą poveikį perinčioms rūšims, jų lizdams ir veisimosi sėkmei. Pažymėtina, kad pagal Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos 2009/147/EB dėl laukinių paukščių apsaugos³⁰ (Paukščių direktyvos) 5 straipsnį valstybės narės privalo užtikrinti laukinių paukščių apsaugą jų veisimosi ir jauniklių auginimo laikotarpiu, įskaitant draudimą tyčia naikinti ar žaloti lizdus ir kiaušinius bei trikdyti paukščius veisimosi metu.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika patvirtina³¹, kad draudžiama veikla negali būti pateisinama vien tuo, jog konkretūs lizdai prieš veiklą nebuvo identifikuoti, jei žalos rizika yra numatoma ir būdinga tokiai veiklai.

Bendro sezoninio draudimo nebuvimas ūkiniuose miškuose kelia rimtų abejonių dėl Lietuvos teisinio reguliavimo atitikties ES teisei. Todėl šiuo laikotarpiu būtina taikyti prevencinį kirtimų draudimą, paliekant tik siauras išimtis neatidėliotinais atvejais.

Siūlomas terminas atitinka atsargumo principą ir apima ne tik ankstyvąjį perėjimą, bet ir vėlyvąsias perinčias bei jauniklius dar auginančias miško paukščių rūšis.

Dabartinė projekto logika:

Projektas nenustato bendro miško kirtimų draudimo paukščių perėjimo laikotarpiu visų grupių miškuose.

Siūloma redakcija:

Papildyti Miškų įstatymą nuostata:

„Visų grupių miškuose nuo balandžio 1 d. iki rugpjūčio 31 d. draudžiami miško kirtimai, išskyrus atvejus, kai jie būtini tiesioginiam pavojui žmonių gyvybei, visuomenės saugumui arba masinio kenkėjų židinio plitimo sustabdymui pašalinti ir nėra mažiau žalojančios alternatyvos.“

Prašome įvertinti ir įtraukti šiame rašte pateiktus pasiūlymus į tolesnį projekto svarstymą, užtikrinant, kad Miškų įstatymo reforma realiai stiprintų miškų apsaugą, o ne sukurtų tik formalius pokičius:

1. Įtvirtinti, kad įstatymo tikslas būtų grindžiamas ekologinių funkcijų prioritetu;
2. Atsisakyti „kompleksinės miškų ūkio veiklos“ sąvokos;
3. Atsisakyti laisvųjų miško kirtimų teisinio reguliavimo;
4. Nustatyti ambicingesnius I grupės miškų apsaugos tikslus, valstybiniuose miškuose nedelsiant užtikrinant bent 10 proc. griežtą apsaugą ir ilgalaikėje perspektyvoje siekiant ne mažiau kaip 20 proc. neliečiamų, į sengirę orientuotų plotų;
5. Papildyti Miškų įstatymo 2 straipsnį išplyninančio miško kirtimo sąvoka ir atitinkamai pernumeruoti paskesnes šio straipsnio dalis;

³⁰ Directive 2009/147/EC of the European Parliament and of the Council of 30 November 2009 on the conservation of wild birds (Codified version)

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32009L0147>

³¹ Žr. ESTT 2021 m. kovo 4 d. sprendimą sujungtose bylose **C-473/19 ir C-474/19**
<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=238661&doclang=EN>

6. Sudaryti teisinės prielaidas, kad ne mažiau kaip 50 proc. Lietuvos miškų būtų skiriami gamtos apsaugai ir socialinėms reikmėms;
7. Įtvirtinti nemedieninių miško funkcijų ir ekonominės vertės stebėseną bei integravimą į nacionalinę miškų politiką;
8. Užtikrinti, kad saugomose teritorijose miškai būtų priskiriami tik I ir II grupėms;
9. I grupės miškuose neleisti jokių kirtimų;
10. Nustatyti moratoriumą kirtimams jautriausiose teritorijose iki naujų miškų grupių planų įsigaliojimo ir atsisakyti Vyriausybės išvados 1.33 punkte siūlomos papildomos pereinamojo laikotarpio išimties;
11. Uždrausti plynuosius ir išplyninančius kirtimus II ir III grupių miškuose, saugomose teritorijose, Natura 2000 teritorijose ir IV grupės valstybiniuose miškuose;
12. Užtikrinti, kad III grupės miškuose būtų leidžiami tik sanitariniai ir būtini saugumo kirtimai;
13. Įtvirtinti artimos gamtai ir nuolatinės dangos miškininkystės prioritetą;
14. Riboti sunkiosios miško technikos naudojimą, siekiant apsaugoti dirvožemį, miško paklotę ir hidrologinį režimą;
15. Nustatyti aiškią sengirių, potencialių sengirių, gamtinę brandą pasiekusių medynų, Europos Bendrijos svarbos natūralių miško buveinių, kertinių miško buveinių ir 130 metų bei vyresnių medynų apsaugą;
16. Nustatyti, kad nustačius pirmąjį miško požymius būtų automatiškai taikoma laikina griežta apsauga, nepriklausomai nuo miško grupės;
17. Numatyti valstybės pareigą atlikti pirmąjį miškų, sengirių, potencialių sengirių, gamtinę brandą pasiekusių ir 130 metų bei vyresnių medynų inventorizaciją bei pažymėti juos viešuose žemėlapiuose;
18. Aiškiai nustatyti, kad genetinių draustinių apsaugoje prioritetas teikiamas neintervencinėms ir mažiau žalojančioms priemonėms, o specialieji miško kirtimai taikomi tik kaip siaura išimtis;
19. Užtikrinti, kad miškų grupių planų rengimas ir tvirtinimas būtų atskirtas tarp nepriklausomų institucijų, o planavimo procesas paremtas realiu viešiniu, aktyviu visuomenės informavimu, galimybe teikti pasiūlymus ir po viešo svarstymo bei pareiga pateikti motyvuotus atsakymus į visas pastabas;
20. Neatsisakyti miško ūkio paskirties žemės koncentracijos ribojimo vienam asmeniui ir susijusiems asmenims;
21. Užkirsti kelią dirbtiniam miško sklypų ir biržių ploto didinimui vien ekonominio, technologinio ar organizacinio patogumo pagrindu;
22. Uždrausti miško kirtimus paukščių perėjimo laikotarpiu.

Pagarbiai

VšĮ „Girių inspekcija“ savanoriai